

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ Г.Р. КРЕТ
«МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ»¹**

Глюбок І.В.,
доктор юридичних наук, професор,
адвокат, науковий радник
Адвокатського об'єднання «Barristers»

Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року (далі – КПК України), закріпивши низку новел кримінально-процесуального доказування, поставив перед доктриною та практикою нові завдання стосовно дослідження й використання нових інститутів і норм. Серед таких норм – норми щодо стандартів кримінально-процесуального доказування, які саме як стандарти з урахуванням зарубіжної доктрини й практики та практики Європейського суду з прав людини були закріплені в тексті КПК України та впроваджені у практику. Проблемні питання стандартів доказування хоч і не є абсолютно новими для кримінально-процесуальної доктрини, проте отримали новий розвиток через закріплення в КПК України стандарту доказування «поза розумним сумнівом», «обгрунтована підозра», а пізніше – «розумні підозри». І хоча питання стандартів доказування піддавалися спеціальним дослідженням, які здійснювали А.С. Степаненко, Х.Р. Слюсарчук, А.А. Павлишин, розглядалися в межах більш широкої проблематики в ґрунтовних розвідках такими вченими, як В.В. Вапнярчук, В.П. Гмирко, В.А. Завтур, І.П. Зінковський, О.В. Литвин та інші, а на рівні наукових статей – Р.Ш. Бабанли, В.М. Іщенко, В.Т. Нором, М.А. Погорецьким, М.В. Сіроткіною, М.І. Шевчук та іншими авторами, варто констатувати брак наукових праць, у яких би розглядалися стандарти доказування в системі понятійно-категоріального апарату теорії кримінального процесуального доказування, теоретико-правові основи визначення правової природи й системи міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі, міжнародні стандарти формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів, їх нормативне закріплення й застосування у кримінальному процесі України, а також міжнародні стандарти формування рівня переконання, необхідного для прийняття відповідного процесуального рішення, їх нормативне закріплення та застосування у кримінальному процесі України. Заповнила цю «лакуну» кримінально-процесуальної доктрини монографія Г.Р. Крет «Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи», яка стала відповіддю на потреби доктрини та практики в цій сфері.

Рецензована монографія характеризується вдалим структуруванням: авторка від розгляду питань стандартів доказування в системі понятійно-категоріального апарату теорії кримінального процесуального доказування логічно переходить до характеристики правової природи й системи міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі, а потім до дослідження міжнародних стандартів формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів та міжнародних стандартів формування рівня переконання, необхідного для прийняття відповідного процесуального рішення, їх нор-

мативного закріплення й застосування у кримінальному процесі України. Структура монографії зумовлена поставленими метою та завданнями, у зв'язку із чим виглядає досить обгрунтованою. Монографія складається зі вступу, чотирьох розділів, що включають чотирнадцять підрозділів, які містять шістнадцять пунктів, і висновків, що дало змогу авторці логічно побудувати дослідження зазначеної проблематики та вирішити конкретну наукову проблему, яка полягає у формуванні концепції міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі України на основі комплексного аналізу питань нормативно-правового й правозастосовного характеру, а також у внесенні пропозицій, спрямованих на вдосконалення КПК України з урахуванням міжнародних стандартів доказування.

Г.Р. Крет здійснила комплексне наукове дослідження теоретичних і практичних аспектів проблеми міжнародних стандартів доказування, на підставі чого сформувала їх концепцію у вітчизняному кримінальному процесі.

Так, у розділі 1, що має назву «Теоретико-методологічні основи дослідження міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі», розглянуто питання наукової розробленості проблематики міжнародних стандартів доказування в доктрині кримінального процесу, визначено методологічні основи дослідження міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі, стандарти доказування в системі понятійно-категоріального апарату теорії кримінального процесуального доказування. Авторка слушно вважає, що варто звернути увагу на застосовність у вітчизняній доктрині кримінального процесу як терміна «стандарти доказування», так і поняття «стандарти доказаності» з урахуванням необхідності чіткого розмежування їх змісту. Поняття «стандарти доказування» є більш широким порівняно з поняттям «стандарти доказаності» та, на відміну від нього, дає змогу врахувати не лише достатність доказів як їх системну властивість, а й індивідуальні властивості кожного доказу (належність, допустимість і достовірність). У цьому аспекті поняття «стандарти доказування» виходить за межі оцінки доказів із позиції їх достатності та дає можливість урахувати правила формування доказів, у тому числі їх оцінку за всіма іншими критеріями, вказаними в ч. 1 ст. 94 КПК України (с. 64–65).

Розділ 2, який має назву «Теоретико-правові основи визначення правової природи й системи міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі», присвячено дослідженню таких питань: стандартів доказування як теоретичної основи формування концепції міжнародних стандартів доказування; стандартів доказування в законодавстві, судовій практиці й доктрині кримінального процесу країни англосаксонської правової системи; поняття та системи стандартів доказування в доктрині вітчизняного кримінального процесу; поняття та сутності міжнародних стандартів доказування; міжнародних стандартів доказування в системі стандартів справедливого правосуддя; класифікації міжнародних стандартів доказування. Заслугує на увагу здійснене авторкою дослідження системи та змісту стандартів доказування в законодавстві,

¹ Крет Г.Р. Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи : монографія. Калуш : Петраш К.Т., 2020. 452 с.

судовій практиці й доктрині кримінального процесу країн англосаксонської правової системи (с. 66–95). Г.Р. Крет переконливо довела необхідність здійснення класифікації стандартів доказування за критерієм їх функціонального призначення, який дав змогу виокремити дві їх групи: 1) стандарти формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів; 2) стандарти формування рівня переконання, необхідного для ухвалення відповідного процесуального рішення (с. 165–167).

У розділі 3, що має назву «Міжнародні стандарти формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів, їх нормативне закріплення та застосування у кримінальному процесі України», розкрито проблеми стандартів формування належних доказів, систему міжнародних стандартів формування належних доказів, стандарти формування належних доказів у кримінальному процесі України, стандарти формування допустимих доказів, стандарти формування достовірних доказів, стандарти формування достатньої сукупності доказів. Серед позитивних аспектів монографії Г.Р. Крет необхідно також назвати проведені авторкою дослідження міжнародних стандартів формування допустимих доказів (с. 199–234), що забезпечило з'ясування стану їх нормативного закріплення й застосування у кримінальному процесі України (с. 235–285).

У розділі 4, який має назву «Міжнародні стандарти формування рівня переконання, необхідного для прийняття відповідного процесуального рішення, їх нормативне закріплення та застосування у кримінальному процесі України», досліджено стандарт доказування «обґрунтована підозра», «достатня підстава», «поза розумним сумнівом». Значний науковий інтерес становить дослідження авторкою змісту стандартів формування рівня переконання, необхідного для ухвалення відповідного процесуального рішення («обґрунтована підозра», «достатня підстава», «поза розумним сумнівом»), стану їх нормативного закріплення й застосування у кримінальному процесі України (с. 349–438).

Важливе практичне значення мають пропозиції Г.Р. Крет щодо вдосконалення КПК України з урахуванням міжнародних стандартів доказування.

Проте, як і в будь-якому науковому дослідженні такого рівня, у роботі містяться певні дискусійні твердження, а щодо деяких положень можна висловити зауваження та пропозиції. Так, не можна погодитися з думкою автора про необґрунтованість практики окремих судів, які визнають недопустимими всі докази у кримінальному провадженні або окремі з них у зв'язку з їх отриманням неуповноваженим суб'єктом у випадках відсутності в матеріалах провадження постанови про призначення слідчого/групи слідчих, прокурора/групи прокурорів; невнесення прізвища слідчого/прокурора до постанови про призначення слідчої, слідчо-оперативної групи, групи прокурорів; невнесення відомостей про слідчого, прокурора, який розпочав досудове розслідування, до Єдиного реєстру досудового розслідування; проведення слідчих (розшукових) дій слідчим, який хоч і призначений до групи слідчих відповідною постановою, проте ухвала про проведення слідчої (розшукової) дії постановлена не на його прізвище (с. 251–252). Такий неформальний підхід однозначно призведе до підвищення корупційних ризиків у досудовому розслідуванні та поширення зловживань із боку слідчих, прокурорів. Крім того, виникає запитання, чому на с. 443 у контексті стандартів формування допустимих доказів згадується лише суд, а не слідчий суддя.

Водночас наведені зауваження мають, на глибоке переконання рецензента, характер побажань щодо можливого вдосконалення тексту монографії та врахування їх у подальших наукових дослідженнях автора.

Викладене свідчить про те, що монографія Г.Р. Крет «Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи» виконана на актуальну тему, є комплексним, завершеним і фундаментальним науковим дослідженням та має наукову й практичну цінність. Високий науковий рівень роботи, її оригінальність і ґрунтовність, теоретичне та практичне значення дають змогу зробити висновок, що рецензоване дослідження є істотним внеском у кримінально-процесуальну доктрину.